

YÜRÜTME ORGANINA ANDLAŞMA YAPMA YETKİSİ TANIYAN KANUNLAR

(1924 - 1960)

Prof. Dr. Edip ÇELİK

1924 Anayasasının, andlaşma yapma yetkisini yasama organına vermiş ve yürütme organına, yasamanın onayından geçirmeden andlaşma yapma ve yürürlüğe koyabilme imkânını tanımamış bulunmasına rağmen; uygulamada bu yoldan sapılmış olduğu görülmektedir.

Gerçekten, Türkiye Büyük Millet Meclisi, zaman zaman çıkardığı kanunlarla Hükûmete, belirli konularda andlaşmalar yapma ve bunları yürürlüğe koyma yetkisini vermiştir.

Bu yazımızda, araştırıp derlediğimiz yetki kanunları ile bu yolun nasıl açıldığını ve ne yönde bir gelişme gösterdiğini belirtmekle yetineceğiz.

Hükûmete yetki verilmesine ilişkin kanunları, verilen yetkinin konusu, kapsamı ve sınırları bakımından gruplandırmak mümkündür:

1) Hükûmete yasama organı tarafından andlaşma yapma yetkisi verilmesi yolu, ilk olarak, 12 Kânunuevvel 1341 (Aralık 1925) gün ve 691 sayılı «*Ticaret muahedesi akdedilmeyen memleketler muvaredatından alınacak rüsum ile icabında mukabelei bilmisil icrasına dair kanun*» la (1) açılmaktadır.

Gerçekten, bu kanunun birinci maddesiyle ticaret muahedesi akdedilmeyen memleketler muvaredatından 28 Temmuz 1336 tarihli kanun mucibince beş misli olarak istifa edilen gümrük resmi sekiz misline çıkarıldıktan sonra, Hükûmete, geçici nitelikte tica-

1) Bk.: Düstur, III, 7, 134.

ret andlaşmaları yapma yetkisi verilmektedir. Şöyle ki: «*Muvakkat itilâfnamelerin ahkâmı azamî altı ayı tecavüz etmemek ve iki defadan ziyade tecdit olunmamak şartıyla İcra Vekilleri Heyeti kararıyla muteber olabilir.*»

Bakanlar Kurulu bu hükme dayanarak: kendileriyle henüz bir ticaret anlaşması yapılmamış Devletlerle, yürürlük süresi altı ayı aşmıyan, geçici nitelikte ticaret anlaşmaları yaparak bunları kararname ile onaylıyarak yürürlüğe koyabilecek ve ancak iki defa daha yenileyebilecektir. Böylece Hükûmete, yabancı bir Devletle ticaret ilişkilerini en çok bir buçuk yılı kapsayacak bir süre için düzenleme yetkisi tanınmış olmaktadır.

Bu kanun gereğince yapılan geçici ticaret anlaşmalarının, yürürlüğe konulduktan bir süre sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulması zorunluğu yoktur.

691 sayılı kanunun söz konusu birinci maddesi, 10 Nisan 1927 gün ve 1005 sayılı kanunla (2) şu yolda değiştirilmiştir: «*Her hangi bir ecnebi Devletle kat'î ticaret muahedenamesi akit ve tatbik edilinceye kadar İcra Vekilleri Heyeti o Devletle iki seneyi tecavüz etmemek üzere muvakkat ticarî itilâfname akdine mezundur.*»

Görülüyor ki değişiklik geçici ticaret anlaşmasının süresine ilişkindir ve bu süre iki yıla çıkarılmaktadır.

Ardından, 1 Nisan 1929 gün ve 1410 sayılı kanunla (3) «*10 Nisan 1927 tarih ve 1005 numaralı kanun mucibince şimdiye kadar akdedilmiş olan muvakkat ticarî itilâfnamelerden 1929 haziranına kadar muhtelif tarihlerde hitam bulan ve yeniden muvakkat itilâfname akdi için kanunî imkân kalmamış olan Devletlerle bir veya müteaddit defada olarak 1930 Haziranına kadar yeniden muvakkat ticarî itilâf akdine Hükûmet salâhiyet*» li kılınmaktadır.

Bu kanunla verilen yetki süresi tamamlanınca da, Türkiye Büyük Millet Meclisinden, aynı konuda yeni bir kanun çıktığını görüyoruz. 2 Haziran 1930 gün ve 1679 sayılı bu yeni kanunun (4) birinci maddesi gereğince de, «*Kat'î ticaret muahedeleri akdi için kendileriyle müzakereye başlanmış veya başlanacak olan Devletlerle akdedilecek muahedeler mer'iyete girinceye kadar, muvakkat ticarî itilâflar akdine Hükûmet mezundur.*»

2) Bk.: Düstur, III, 10, 580.

3) Bk.: Düstur, III, 11, 1561.

4) Bk.: Düstur, III, 13, 496.

«Bu suretle bir veya birkaç defada olarak akdedilecek muvakkat ticarî itilâfın müddeti 1932 senesi mayıs gayerini tecavüz edemez.»

Bu süre, 30 Mayıs 1932 gün ve 1997 sayılı kanunla (5) 1933 yılı temmuz ayı başına kadar; 3 Haziran 1933 gün ve 2258 sayılı kanunla (6) 1935 yılı temmuz ayı başına kadar; 3 Haziran 1935 gün ve 2759 sayılı kanunla (7) 1938 yılı temmuz ayı başına kadar; 10 haziran 1938 gün ve 3435 sayılı kanunla da (8) 1940 yılı temmuz ayı başına kadar uzatılmıştır.

Söz konusu ettiğimiz bu kanunlarla, yürütme organına verilen andlaşma yapma yetkisinin koşul ve sınırlarını — bundan sonraki yetki kanunlarıyla yapılacak karşılaştırmayı kolaylaştırmak bakımından — tekrarlamak gerekiyor: Bakanlar Kurulu, kanundan aldığı yetkiyi kullanarak, kendisiyle henüz kesin ticaret anlaşması yapılmamış Devletlerle geçici nitelikte ve süresi en çok iki yıl olan ticaret anlaşmaları yapabilecektir. Bu anlaşmaların yürürlüğe girebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmesi koşulu aranmadığı gibi, yürürlüğe konulduktan sonra da yasama organının onayına sunulması zorunluğu yoktur.

2) 3 Kânunusani (Ocak) 1941 gün ve 3970 sayılı kanunla (8) yürütme organına andlaşma yapma yetkisi konusunda tanınan yetkilerin genişletilmesi yoluna gidildiğini görmekteyiz.

Gerçekten, bu kanunun birinci maddesiyle, «Hükûmet muvakkat mahiyette olmak üzere ticaret ve tediye anlaşmaları ve modüs vivendiler müzakere ve akdine mezun» kılınmaktadır.

Bu hükmün, önceki yetki kanunlarından en önemli farkı, yürütmenin, yasama organının onayından geçirmeden yapabileceği (9) ve yürürlüğe koyabileceği geçici ticaret anlaşmaları yanına gene geçici nitelikteki tediye anlaşmalarını da eklemiş olmasıdır.

5) Bk.: Düstur, III, 14, 1285

6) Bk.: Düstur, III, 16, 1291.

7) Bk.: Düstur, III, 19, 1200.

8) Bk.: Düstur, III, 22, 165.

9) Madde metninde «Hükûmet muvakkat mahiyette olmak üzere ticaret ve tediye anlaşmaları ve modüs vivendiler müzakere ve akdine mezun» terimi kullanılmıştır. Burada «müzakere» sözcüğü yersizdir; çünkü yürütme organı her çeşit andlaşmayı müzakereye yetkilidir. Kanunla verilen yetki, andlaşmayı akdetme, başka bir deyişle, Devleti bir andlaşma ile kesin olarak bağlama yetkisidir.

Aynı madde,, gene önceki kanunlardan farklı olarak, Hükûmete mütekabiliyet şartıyla ticaret muahede ve mukavelesine ve modüs vivendilere bağlı olan ahdî listelerde lûzumuna gööre tadilât icrasına veya bu listeleri tamamen ilgaya ve ticaret muahede ve mukaveleleri ile modüs vivendilere aynı mahiyette yeni listeler ilâvesine salâhiyet» vermektedir.

3970 sayılı kanunun ikinci maddesiyle de hükûmete, o güne kadar münhasıran kanun konusu olan bir meselede, geniş bir yetki tanınmaktadır. Gerçekten, bu madde uyarınca «birinci maddede yazılı ticaret muahede ve mukaveleleriyle modüs vivendilerin şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde, görülecek lüzum ve alâkalı vekâletlerle Gümrük ve İnhisarlar Vekâletleri müşterek teklifi üzerine, İcra Vekilleri Heyeti, muvakkat mahiyette değişiklikler yapmaya ve bu maddelerden bazılarının resmini kaldırmaya veya muaf olanları resme tâbi tutmaya salâhiyetlidir.»

Söz konusu kanunun, bundan önceki yetki kanunlarından farklı bir hükmü de üçüncü maddede yer almış bulunmaktadır ki, buna göre «Hükûmet birinci ve ikinci maddelere tevfikân aldığı tedbirleri ve akdettiği anlaşmaları en geç üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasdikine arzeder.» (10).

Kanımızca buradaki «tasdik» sözcüğü gerçek anlamında kullanılmış değildir. Çünkü gerçek ve teknik anlamında «tasdik» bir andlaşma ile Devleti kesin olarak bağlayan ve andlaşmaya geçerliğini sağlayan tasarruftur. Oysa, Hükûmet, bu kanunun verdiği yetkiye dayanarak andlaşmayı yapabilecek ve yürürlüğe koyabilecektir. Geçerlik ve yürürlük kazanan bir andlaşmanın sonradan yasama organına sunulması, bu organa bilgi verilmesi ve bu suretle siyasal denetimini yapabilmesi olağanının hazırlanması için olur.

3970 sayılı kanun Hükûmete «muvakkat mahiyette» ticaret ve te-diye anlaşmaları yapma yetkisini vermekte; ancak bu çeşit geçici anlaşmaların yürürlük süresi bakımından kesin bir hüküm koymamaktadır. Bununla beraber, kanunun 6 ncı maddesi gözönünde tutula-

10) Önceki yetki kanunlarında, Hükûmetçe yapılarak yürürlüğe konulan anlaşmaların sonradan Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulacağı yolunda hiçbir hüküm bulunmuyordu. Buna rağmen, 3970 sayılı kanunun geçici birinci maddesinde «1005, 1410, 1679, 1997, 2258, 2294, 2759 ve 3435 sayılı kanunlarla verilen salâhiyete istinaden akdedilmiş ve tarihleri bu kanuna bağlı (1) sayılı listede yazılı bulunan ticaret mukaveleleriyle modüs vivendiler (in) tasdik edilmiş» olduğu belirtilmektedir.

rak yapılacak bir yorumla süre meselesi çözümlenebilir. Altıncı madde «*Bu kanun (nun) üç sene müddetle mer'î*» olacağını belirtmektedir. Demek ki, kanunla yürütme organına verilen yetki süre bakımından sınırlıdır; yürütme organı ancak kendi yetki süresi sınırı içinde kalan anlaşmalar yapabilecek, bu süreyi aşan anlaşmalar yapamıyacaktır.

3970 sayılı kanunun üç yıllık yürürlük süresi bittiğinde, - önceki yetki kanunları için yapıldığı ve sonrakiler için de yapılacağı gibi-, bu sürenin uzatılması yoluna gidilmemiş; fakat 5 Haziran 1944 gün ve 4582 sayılı yeni bir yetki kanunu çıkarılmıştır (11). Bununla beraber bu yeni kanunun 1 — 4 üncü maddeleri 3970 sayılı kanunun 1 — 4 üncü maddelerinin kelime kelime tekrarıyla yetinmektedir. İkisi arasındaki tek fark kanunun yürürlük süresini düzenleyen maddelerde gözükmemiştir. 3970 sayılı kanunun yürürlük süresinin üç yıl olmasına karşılık 4582 sayılı kanunun yürürlük süresi iki yıldır. Ancak bu süre de, sonradan dört kanunla (12) uzatılmış ve böylece 4582 sayılı kanun 13 Haziran 1955 gününe kadar yürürlükte tutulmuştur.

13 Haziran 1955 gününden 7 Şubat 1956 gününe kadar hükûmete geçici nitelikte ticaret ve tediye anlaşmalarıyla modüs vivendiler yapma ve bunları yürürlüğe koyma yetkisini veren bir kanun yoktur.

1 Şubat 1956 da kabul edilen ve 7 Şubat 1956 günü yayımlanarak yürürlüğe giren 6653 sayılı kanunla (13) Hükûmete yeniden, «*muvakkat mahiyette olmak üzere yabancı memleketlerle modüs*

11) Bk.: Düstur, III, 25, 1034.

12) 13 Haziran 1946 gün ve 4931 sayılı kanun (Bk.: Düstur, III, 27, 1316); 14 Haziran 1948 gün ve 5217 sayılı kanun (Bk.: Resmî Gazete, 22 Haziran 1948, sayı 6938); 8 Mart 1950 gün ve 5589 sayılı kanun Bk.: Resmî Gazete, 15 Mart 1950, sayı 7457); 9 Haziran 1952 gün ve 5949 sayılı kanun (Bk.: Düstur, III, 1484). - Şunu da sırası gelmişken belirtelim ki, 4582 sayılı kanunun Hükûmete «*muvakkat mahiyette olmak üzere ticaret ve tediye anlaşmaları ve modüs vivendiler*» müzakere ve akdi mezuniyeti vermesine karşılık, bu kanunun yürürlük süresinin uzatılmasına ilişkin, yukarıda anılan, dört kanunda da «*geçici mahiyette ticaret anlaşmaları ve modüs vivendiler akdi*»nden söz edilmiş; «*tediye anlaşmaları*» na değinilmemiştir. Bundan, yasama organının Hükûmete 4582 sayılı kanunla verdiği yetkinin sınırlarını daralttığı sonucunu çıkarmak mümkün değildir. Zira sonradan çıkarılan kanunların amacı, açıkça belirtildiği gibi, 4582 sayılı kanunun yürürlük süresini uzatmaktır.

13) Bk.: Resmî Gazete, 7 Şubat 1956, sayı 9227.

vivendiler, iki veya çok taraflı ticaret ve tediye anlaşmaları» yapma yetkisinin verilmiş olduğunu görmekteyiz. 6653 sayılı kanunun 1 — 4 üncü maddeleri - bazı ufak ve esasa ilişkin olmayan terim değişiklikleri bir yana - 3970 ve 4582 sayılı kanunların 1 — 4 üncü maddelerinin aynıdır. Bu kanunun önceki iki kanundan farkı yürürlük süresinin sınırlanmamış bulunmasıdır. Nitekim 6653 sayılı kanun uzun süre yürürlükte kalmış ve 31 Mayıs 1963 gün ve 244 sayılı kanunla (14) yürürlükten kaldırılmıştır.

3) Bunlar yanında, Hükûmet, 10 Haziran 1949 gün ve 5436 sayılı kanunla (15) başka konulara ilişkin anlaşmaları da yasama organının onayından geçirmeden yapabilme ve imza gününden itibaren yürürlüğe koyabilme yetkisine sahip olmuştur.

Gerçekten, bu kanunun birinci maddesi uyarınca: «5252 sayılı kanunla onanan (Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi) ve 5253 sayılı kanunla onanan (Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında Ekonomik İşbirliği Anlaşması) nın icaplarından olarak Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti veya bu Hükûmetin ajanı sıfatıyla hareket edecek kurumlar ve Avrupa Ekonomik İşbirliğine dahil diğer devletlerle borçlanma, yardım ve ödeme anlaşmaları akdine hükûmet yetkilidir.»

5436 sayılı kanunla hükûmete verilen yetki, önceki kanunlardan farklı olarak, borçlanma ve yardım konusundaki anlaşmaları da kapsamaktadır. Ancak, Hükûmet bu çeşit anlaşmaları dilediği Devletle değil, münhasıran Amerika Birleşik Devletleri ile ya da Avrupa Ekonomik İşbirliğine dahil devletlerle yapabilecektir. Çünkü bu anlaşmalar, daha önce yapılmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş bulunan andlaşmaların gereğidir ve demek ki, aynı Devletlerle bu gereğin dışında kalan ilişkiler kurmaya da Hükûmet yetkili değildir.

Bu kanun da, imzalandıkları günden itibaren yürürlüğe gireceğini kabul ettiği bu çeşit anlaşmaların sonradan Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulması geleneğini muhafaza etmiş; ancak bunun süresini altı aya çıkarmıştır.

Nihayet, bu yetki kanununun yürürlük süresi de üç yıl olarak kabul edilmişti. Belirtelim ki bu süre, 19 Haziran 1952 gün ve

14) Bk.: Resmî Gazete, 11 Haziran 1963, sayı 11425.

15) Bk.: Resmî Gazete 16 Haziran 1949, sayı 7234.

5969 sayılı kanunla (16) 30 Haziran 1953 gününe kadar; 9 Temmuz 1953 gün ve 6127 sayılı kanunla (17) 30 Haziran 1954 gününe kadar; 14 Haziran 1954 gün ve 6417 sayılı kanunla (18) 30 Haziran 1955 gününe kadar; 20 Mayıs 1955 gün ve 6605 sayılı kanunla (19) 6 Haziran 1957 gününe kadar; nihayet 17 Haziran 1957 gün ve 7019 sayılı kanunla da (20) 30 Haziran 1959 gününe kadar uzatılmıştır.

20 Mayıs 1959 günü kabul edilen 7280 sayılı kanunla (21) Hükûmete verilmiş olan yetki kredi, yardım ve ödeme anlaşmaları akdedilebilecek Devletler ve bu anlaşmalara esas olarak sözleşmeler bakımından bir hayli genişletilmektedir.

Gerçekten, kanunun birinci maddesi aşağıda belirtilen anlaşma, sözleşme ve anlaşma hükümleri içinde, ilgili hükûmetler ya da bunlar adına hareket edecek kurumlar ile kredi, yardım ve ödeme anlaşmaları yapma yetkisini Hükûmete tanımaktadır:

a) *Birleşmiş Milletler Andlaşması ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtına bağlı ihtisas müesseselerinin ana sözleşmeleri;*

«b) *Avrupa Ekonomik İşbirliği Sözleşmesi,*

«c) *Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında mün'akit Ekonomik İşbirliği Anlaşması,*

«d) *Avrupa Konseyi Sözleşmesi,*

«e) *Kanuniyet kesbeylemiş olması şartıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından imza edilmiş veya edilecek sair sözleşme ve anlaşmalar.»*

Görülüyor ki bu sıralamanın kapsamı dışında kalan Devlet yok gibidir ve binaenaleyh Hükûmet dilediği devletle kredi, yardım ve ödeme anlaşmaları yapabilecektir. Bu anlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş bir esas andlaşmaya dayanması şartı da aslında Hükûmet yetkisini sınırlayacak nitelikte değildir; zira yalnız Birleşmiş Milletler Andlaşmasının esas andlaşma olarak kabul edilmiş bulunması her türlü sınırı ortadan kaldırmaktadır.

16) Bk.: Düstur, III, 33, 1539.

17) Bk.: Düstur, III, 34, 1515.

18) Bk.: Düstur, III, 35, 1925.

19) Bk.: Düstur, III, 36, 1508.

20) Bk.: Düstur, III, 38, 1533.

21) Bk.: Düstur, III, 40, 1096.

Böylece Hükûmet, 7280 sayılı kanundan aldığı yetki ile Devleti borç altına sokan, şartları uygun olan ya da olmayan her çeşit andlaşmayı Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimi dışında yapabilecek ve bunları imzalandıkları gün yürürlüğe sokabilecektir.

Kanunun dördüncü maddesinde yer alan «*bu andlaşmalar, imzalandıkları tarihten itibaren altı ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasdikina sunulur*» hükmü, - buradaki «*tasdik*» Devletin andlaşmaya taraf olmasını sağlayan iradenin oluşumu anlamında kabul edilemeyeceğine göre -, sonucu değiştirmez.

Yürürlük süresi dört yıl olan bu kanun da, 31 Mayıs 1963 günü kabul edilen 244 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

4) Ticaret, ödeme, kredi ve yardım anlaşmaları yanında, zaman zaman çıkarılan kanunlarla Hükûmete başka konularda da andlaşma yapma yetkisi vermek yoluna gidilmiştir.

Örnek olarak şu kanunları gösterebiliriz:

22 Temmuz 1931 gün ve 1868 sayılı kanun (22) Bakanlar Kuruluna süresi iki yılı aşmamak ve en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi esasına göre geçici ikamet anlaşmaları yapma yetkisini tanıyor (23).

18 Eylül 1937 gün ve 3267 sayılı kanunun (24) birinci maddesiyle «*Nyon anlaşmasının maksadı ve onun yüklediği mükellefiyet hududu dahilinde kalmak şartıyla anlaşmalar akdi için Hükûmete salâhiyet verilmiştir*» (25).

30 Mart 1938 gün ve 3347 sayılı kanunun (26) birinci maddesi uyarınca «*2641 sayılı kanun ile Türkiye'de mer'iyeti kabul edilmiş*

22) Bk.: Düstur, III, 12, 988.

23) Bu kanunun birinci maddesine, 17 Mayıs 1934 gün ve 2435 sayılı kanunla (Bk.: Düstur, III, 15, 483) şu fıkra eklenmiştir: «**Kendileriyle ikamet mukavelesi akdi için müzakereye girişilmiş Devletlerle yapılmış bulunan muvakkat ikamet mukavelelerini, Hükûmet, iki seneden sonra bir sene daha temdit edebilir.**»

24) Bk.: Düstur, III, 18, 1522.

25) Sözü geçen Nyon Anlaşması, İspanya iç savaşı sırasında Akdeniz'de korsanlık fiillerine karşı alınacak müşterek tedbirlere ilişkindir ve 17 Eylül 1937 günü Cenevre'de Türkiye, Büyük Britanya, Bulgaristan, Mısır, Fransa, Yunanistan, Romanya, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya arasında imzalanmıştır. Nyon Anlaşması 18 Eylül 1937 gün ve 3266 sayılı kanunla onaylanmıştır (Bk.: Düstur, III, 18, 1518).

26) Bk.: Düstur, III, 19, 443.

olan demiryolları ile eşya nakliyatına müteallik beynelmilel mukavelelerin 60 ıncı maddesine tevfikân teşekkül eden hey'etle beynelmilel nakliyat komitesi tarafından işbu mukavele hükümlerinin tatbikatını teshil için ittihaz olunacak kararların Nafia Vekilinin tasdiki ile mer'iyete konulmasına salâhiyet verilmiştir.»

5) 1924 Anayasasının yürürlükte bulunduğu süre içinde -doğrudan doğruya Hükûmete andlaşma yapma yetkisi vermek amacıyla yapılanlar dışında - başka kanunlarla da Hükûmete belli konularda böyle yetkilerin tanınmış olduğu görülmektedir (27).

Bunlardan biri, 15 Temmuz 1950 gün ve 5682 sayılı Pasaport Kanunudur (28). Gerçekten, adı geçen kanunun 10 uncu maddesi uyarınca «Hükûmet yabancı devletlerle pasaport ibrazı ve vize alma mecburiyetinin kaldırılması veya vizelerin harçtan muaf tutulması da dahil olmak üzere pasaport ve vize işlerinde istisnai kolaylıklar gösterilmesine müteallik karşılıklı anlaşmalar yapmaya ve lüzum göreceği hallerde bazı Devletler tebaaları için vize mecburiyetini tek taraflı olarak da kaldırmaya yetkilidir.»

Bu konuda, ikinci olarak, bir onay kanunu ile Hükûmete onaylanan anlaşmalar çerçevesinde bazı ek anlaşmalar yapma yetkisinin verildiği görülmektedir. Söz konusu olan, «Türkiye Hükûmeti ile Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı, Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı ve Dünya Sağlık Teşkilâtı arasında teknik yardım teminine mütedair esas anlaşma ve eklerinin onanması hakkında» ki 3 Temmuz 1953 gün ve 6114 sayılı kanundur (29). Bu kanunun ikinci maddesiyle: «Birinci maddedeki esas anlaşma gereğince memleketimize yapılacak teknik yardımların teferruatını tanzim etmek üzere Türk Hükûmeti ile mezkûr maddede yazılı teşekküller arasında imzalanması gereken teknik yardıma dair ek anlaşmaları, esas anlaşmaya aykırı hükümleri ihtiva etmemek ve imzadan itibaren üç ay içinde Büyük Millet Meclisinin tasvibine arzedilmek şartıyla akdetmeye ve derhal tatbika koymaya Hükûmet yetkili kılınmıştır.»

Üçüncü olarak, 16 Temmuz 1956 gün ve 6816 sayılı ve «6375 sayılı kanunla tasdik edilen Kuzey Atlantik Andlaşmasına taraf Dev-

27) Bu konuda bk.: **Edip F. Çelik**, Milletlerarası Hukuk, Cilt I, İstanbul 1965, s. 156-158.

28) Bk.: Düstur, III, 31, 2246.

29) Bk.: Düstur, III, 34, 1450.

letler arasında Kuvvetlerinin Statüsüne dair Sözleşmenin VII nci maddesinin 3 a (ii) bendi ile VIII inci maddenin tatbik ve tâtîline dair kanun» un birinci maddesi dikkati çekmektedir.

Gerçekten bu birinci madde, adı geçen Sözleşmenin VII nci maddesindeki «*resmî vazifenin ifası dolayısıyla bir fiil veya ihmalden mütevellit suçlar*» terimini, «*resmî vazifenin ifası dolayısıyla veya resmî vazifenin ifası sırasında işlenen suçlar yahut ihmâlî fiil ve hareketler*» şeklinde değiştirdikten sonra (30), ikinci fıkrası ile şöyle bir hüküm koymuştur: «*Vazife hususunun tâyinine müteallik esaslar gönderen Devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında tesbit olunur.*»

Bu hükmün sevkinden maksat, Nato Kuvvetleri Sözleşmesinde vazife cihetinin tâyin ve tesbitine ilişkin bir açıklık bulunmaması karşısında Türkiye Cumhuriyeti bakımından bu boşluğun iki taraflı anlaşmalarla giderileceğini belirtmektedir. Bu anlaşmaların, yargı yetkisi gibi bağımsızlık hakkını doğrudan doğruya ilgilendiren bir konuya değinmesi sebebiyle mutlaka Anayasanın 26 nci maddesine uygun olarak yapılması; başka bir deyişle, geçerlik ve yürürlük kazanabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması zorunludur. «*Vazife hususunun tâyinine müteallik esaslar gönderen Devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında tesbit olunur*» hükmünden, yürütme organına bu konuda anlaşma yapma yetkisi verildiği anlamını çıkarmak imkânı yoktur. Buradaki «*Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti*» deyimini yürütme organını, yani Bakanlar Kurulunu belirtmez.

Buna rağmen, Hükûmet bu konuda kendisine Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetki verilmiş olduğunu kabulle, Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliğiyle nota değişiminde bulunarak bir anlaşma yapmış ve bu anlaşmayı - hattâ yayımlama gereğini bile duymadan -, yürürlüğe koymuştur (31).

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yürütme organına kanunla anlaşma yapma yetkisi vermesi; başka bir deyişle Anayasanın kendisine tanımış olduğu yetkiyi, tümüyle değilse bile, Hükûmete dev-

30) Bir milletlerarası hukuk tasarrufu olan Nato Kuvvetleri Sözleşmesinin bir iç hukuk tasarrufu olan kanunla değiştirilmesinin hukuk tekniği bakımından mümkün bulunmadığını, bu konuya ilişkin bir makalemizde belirtmiştik. Bk.: Nato Kuvvetleri Sözleşmesine göre Kaza Salâhiyetinin kullanılması, İHFM., ayrı bası, s. 71.

31) Kanımızca bu uygulama 1924 sistemine açıkça aykırıdır. Bu konuda geniş açıklama için bk.: Edip F. Çelik, a.g.m., s. 72 ve Dv.

retmesi, kamu hukuku bakımından çok önemli ve ilginç bir meseleyi ortaya çıkarmaktadır. Gerçekten, bu uygulama 1924 Anayasasının 26 ncı maddesine aykırı mı düşmekte, yoksa, oluşan ve yerleşen bir Anayasa teamülüne mi dayanmaktadır?

Bu soru ayrı bir yazımızın konusu olacaktır.